

Aliğa 3. Emek Şenlikleri

15-17 Haziran 1992 tarihinde Aliğa Belediyesi'nin düzenlediği 3. Emek Şenlikleri kapsamında "Türkiye'de Sendikal Sorunlar ve Çözüm Yolları" adlı panele Odamız Genel Sekreteri Mehmet Yüksel BARKURT katılmıştır. 16 Haziran 1992 günü Atatürk Kültür Merkezi'ndeki paneli Doç. Dr. A. Nazım SÖZER yönetmiştir. Panele Mustafa KUNDAKÇI (Türk-İs 3, Bl, Tem.), Mahmut ASLAN (Hak4ş Den, Kur, Bşk, ve Hizmet İş Send, Gn, Sekr.), Kemal DAYSAL (DİSK Genel Yönetim Kurulu Üyesi ve Araştırma Dairesi Bşk.), Şükran KETENCİ (Gazeteci-Yazar), M. Yüksel BARKURT (JMO Gen. Sekr.) konuşmacı olarak katılmıştır, Mehmet Yüksel BARKURT'un panelde yaptığı konuşma şöyledir:

Sayın Başkan, Sayın Dinleyiciler, "Türkiye'de Sendikal Sorunlar ve Çözüm Yolları" adlı bu panelde, ben daha çok kamu çalışanı memur ve sözleşmeli personel açısından sorunu ele almak istiyorum,

L İzmir İktisat Kongresi günümüzde de hala tartışılan bir kongre olma özelliğini koruyor, Kongreye katılan değişik toplum kesimlerinin, tüccar, köylü ve işçi temsilcilerinin sorunlarının çözümlerini devletten beklemeleri oldukça anlamlıdır. Bu örneği Türkiye'de Osmanlı'dan günümüze devam eden devlet anlayışını, onun önemli unsuru olan memurları anlatabilmek için söylüyorum.

Kurtuluş Savaşı, siyasal bağımsızlığın iktisadi bağımsızlık için gerekli, ama yeterli olmadığı ortaya koymuştu. Bu nedenle Türkiye iktisadi bağımsızlığı elde edebilmek için 1929 Dünya Ekonomik Krizini izleyen yıllarda devletçi uygulamalara yönelmiştir.

Ekonomideki devletçilik uygulaması merkezîyetçiliğin güçlenmesine neden olmuş, bir parti-devlet bütünleşmesi süreci yaşanmıştır. Bu durum bürokrasinin, memurların konumunu güçlendirmiştir. Öte yandan devlet, devletçilik uygulamasıyla birlikte en büyük patron durumuna gelmiştir,

1926 ile 1950 yılları arasında memurlara birçok ayrıcalık tanınmıştır. 1931'deki iktisaden faal nüfusun % 1,2'ni oluşturan memurlar, milli gelirden % 7.1 pay almaktaydılar. Aylıklarına ek olarak ikramiye, yakacak yardımı, çocuk yardımı gibi ödemelerden yararlanıyorlardı.

Bu koşullarda, 1923=1951 yılları arasında yasalarda memurların sendikalaşmasını engelleyen bir hüküm bulunmamasına, 1951'de ILO'nun 98 sayılı Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakte Sözleşmesi'nin onaylanmasına karşın, memurlar sendikalaşma girişiminde bulunmamışlardır.

Çok partili sisteme geçilmesiyle birlikte, DP merkezîyetçiliğe parti-devlet bütünleşmesine duyulan tepkiyi kullanmış, burjuvazi, köylülük ve işçilerin desteğinde iktidara şelerek asker-sivil bürokrasiye karşı bir tepki yönetimi oluşturmuştur.

DP iktidarı döneminde genel olarak memurların toplumsal itibarları ve gerçek gelirleri gerilemiştir,

27 Mayıs Hareketi, öznel açıdan olmasa bile, nesnel açıdan 1950-1960 arasında gelirleri giderek azalan asker ve sivil bürokrasinin iktidara başkaldırmasıdır. Hareketin liderlerinin ordu hiyerarşisine de karşı gelmeleri, onları aydınların ve toplumun çalışan kesimlerinin desteğini aramaya itmiştir, 1961 Anayasası'nda yer alan demokratik haklar, bu destek arayışının sonucudur. Böylece MBK, amaçlarını da aşan bir Anayasa'nın oluşmasını sağlamıştır,

1961 Anayasası işçiler için sendikal hakları güvenceye alırken, 46. maddesinde "işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki hakları kanunla düzenlenir." denilmiştir. Buna göre de 8.6.1965 tarihinde 624 sayılı Devlet Personeli Sendikası Yasası çıkarılmıştır.

624 sayılı yasa, memur sendikalarını meslek birlikleri gibi

değerlendirmiştir. Yasayla siyaset, grev, işyerlerinde sendika organlarının toplantı ve çalışmaları yasaklanmış, sendikacılar için hiçbir güvence öngörülmemiştir,

Bu yasayla 600'e yakın sendika kurulmuştur. 12 Mart 1971 askeri müdahalesinden sonra Anayasa'da yapılan değişiklikle bu sendikalar açık bir biçimde yasaklanmıştır,

Ortaya çıkan örgütsel boşluk Töb-Der, Tüted, Tüm-Der, Tüs-Der gibi örgütlerle kapatılmaya çalışılmıştır,

1980'de 24 Ocak Kararları'yla emeğe karşı bir saldırı başlatılmış ve 12 Eylül Müdahalesi, 1982 Anayasası ve 2821-2822 sayılı iş yasalarıyla saldırı güçlendirilmeye çalışılmıştır. Bu tedbirler hemen sonuç vermiş ve emeğin milli gelirden aldığı pay % 13 lere kadar gerilemiştir.

İşte bu aşamadan sonra kamu çalışanlarının, memurların sendikal haklara ilişkin taleplerinin gündeme gelmesinin nesnel koşulları tam olarak oluşmuştur. Bu aşamadan sonra memurlar işçi sınıfının bir parçası oldukları daha bir bilinçli olarak kavramışlardır. Bu bilinçtir ki, insanları daha kararlı örgütlenmeye itmiş, 1950'de onaylanan ILO'nun 98 sayılı sözleşmesi tozlu raflardan indirilmiş ve 35 yıl sonra bir çıkış kapısı olarak değerlendirilmiştir,

Ulusal Hukukta Memur Sendikacılığının Durumu

1. Memurların sendika kurma ve sendikalara üye olma haklarını tanıyan yada yasaklayan hiçbir anayasal ve yasal kural yoktur,

2. Memurların toplu sözleşme hakkı Anayasa'da ve 657 sayılı DMK yasaklanmış değildir. Ancak bu konular yasada ayrıntılı olarak düzenlendiğinden, toplu pazarlık hakkının işletilmesi fiilen olanaksızlaştırılmıştır,

3. Memurların grev hakkı Anayasa'da yasaklanmamıştır. Ancak, 657 sayılı DMK'nun 26 ve 27. maddeleri grev ve toplu eylemleri yasaklamış, TCK'nun 236. maddesi de bunları yaptırımlara bağlamıştır.

Uluslararası Hukukta Memur Sendikacılığının Durumu

L Anayasa'nın 90. maddesi usulüne uygun olarak onaylanmış

uluslararası sözleşmelerin kanun hükmünde olduğunu ve bunların iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamayacağını belirtmiştir,

Bu anlamda 2 sözleşmeden söz edilebilir,

2, 98 sayılı Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı Sözleşmesin

1951 yılında onaylanan bu ILO sözleşmesi, örgütlenme ve gönüllü pazarlık hakkını memurları da kapsayacak biçimde tanımlamıştır,

Sözleşme örgütlenme hakkını özel ve kamu işverenlerine karşı korumuştur,

3, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi*

Türkiye'nin 1954 yılında onayladığı bu sözleşme, sendika hakkını güvence altına almıştır, Bu sözleşmenin tanıdığı sendika hakkı, toplu sözleşme ve grev hakkını içermez. Yalnızca sendikaların devletçe dinlenmesini içerir.

Hükümet Programında Memur Sendikacılığı

"Sendikal hakların ülkemizde ILO standartlarına uygun çerçevede kurumsallaşması sağlanacaktır," s, 33

"Kamu görevlilerine sendikal hak ve özgürlüklerini tanıyacak gerekli düzenlemeler yapılacak; bunun anayasal yönü için gerekli girişimler başlatılacaktır," s, 34

"Öğretmenlerin sendika kurmaları için gerekli Anayasal değişiklik yapılacaktır,," s, 46

20 Kasım 1991'de göreve başlayan Koalisyon Hükümeti, programında memur sendikacılığına 3 yerde değinmiştir. Memur sendikacılığıyla ilgili yapılacak düzenlemeler Anayasa değişikliğine bağlanmıştır. Öte yandan sendikal haklardan yalnızca sendika kurma hakkının mı kastedildiği, yoksa toplu sözleşme ve grev haklarıyla birlikte mi düşünüldüğü açıkça belli olmamaktadır,

Hükümetin onaylayacağı ilan ettiği 87 Sayılı Sendika Özgürlüğü ve Sendika Hakkının Korunması Sözleşmesi ile 151 sayılı Kamu Yönetiminde Örgütlenme Hakkının Korunması ve Çalışma Koşullarının Belirlenmesi Usulleri Sözleşmesi memur sendikacılığının gelişmesi açısından önemli aşamalar oluşturacaktır.

Hükümetin bir yandan ILO standartlarından söz etmesi, öte yandan 28.2.1992 tarihli İçişleri Bakanlığı genelgesiyle "Mer'i mevzuata göre memurların sendika kurmaları sendikal faaliyette bulunmalarının mümkün olmadığının belirtilmesi çelişkilidir.

Hükümetin 87 ve 151 sayılı ILO sözleşmelerini onaylamak için Danıştay Birinci Dairesi'nden görüş sorması üzerine, bu daire 22A1992 tarihinde şu karara varmıştır:

"Anayasa bütünüyle incelendiğinde de kamu görevlilerinin sendika ve üst kuruluş kurma hakkının anayasal bir hak olarak yer almadığı, ancak buna karşın bunu yasaklayan bir hükmün de bulunmadığı görülmektedir.

Bir hakkın anayasada yer almamış olması yasayla tanınmasına engel olmaz, Nitekim, 1961 Anayasası'nın 47 nci maddesinde yalnızca toplu sözleşme ve grev hakkından söz edilmiş, lokavt konusunda bir hüküm yer almamış olmasına karşın 15 Temmuz 1963 günlü ve 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu lokavtı yasal bir hak olarak işverenlere tanımıştır,"

Demokrasi ve Sendikal Haklar

Demokrasiler sendikalar gibi sivil toplum örgütleri ile vardır, Bu anlamda demokrasinin yerleşmesi ve güçlenmesinde önemli işlevleri vardır,

1, Temsili organları seçimle oluştuğu için bizzat kendileri demokratiktir,

2, Toplumun tümünü ilgilendiren sağlık, eğitim, kültür, ekonomik ve sosyal konulardaki vb, politikaları etkileyebilirler, üretim ve bölüşüm kararlarına katılabilirler,

3, Fonksiyonel olarak demokratik katılımı sağlarlar. Toplu sözleşmelerle yasa yerine geçebilecek hükümler oluştururlar ve bu ulaşılabilen en üst katılım biçimidir,

4, İşe alma, çalışma koşulları, disiplin, işten çıkarma konularında söz ve karar sahibi olarak yönetime katılmalı söz konusudur ve bu durum işyerlerinin demokratikleştirilmesini sağlar.

Özetle Türkiye'de demokrasinin yerleştirilmesinde oldukça önemli işlevleri olacaktır.

İnsan Hakları ve Memur Sendikacılığı

Sendikal haklar insan hakları kapsamında. Bu haklar evrenseldir, yazılı hukukla, anayasayla, yasayla sınırlı tutulamazlar. Bu haklar varolanın yanında, olması gerekeni de içerir.

Bu anlamda çağı yakalamak için, insan hakları kapsamında olan sendikal hakların, memur sendikacılığının önündeki enelleri kaldırmak, bu hakları güvence altına kavuşturmak bir zorunluluktur,

Bugün memurlar kendilerini işçi

sınıfının bir parçası olarak değerlendirerek hızla kurdukları sendikaların çatısı altında örgütleniyorlar. Bu aşamada memur sendikaları başta işçi sendikaları olmak üzere, tüm demokratik örgütler, meslek odaları ile dayanışma içinde bulunmalıdırlar, Memurların sendikalaşmaları toplumu daha demokratik kılacaktır ve dolayısıyla toplumun tümü için yarar sağlayacaktır.

Bu aşamada memurlar için önemli olan örgütlenmektir, Örgütlülüğün hangi biçimlerde hangi aşamaya ulaşacağı kuşkusuz toplumsal yapı tarafından belirlenecektir,

Memurların ve sözleşmeli personelin sorunlarına çözüm bulabilmeleri için önce gerçekleri iyi kavramaları gerekiyor. Bilinmelidir ki bu ülkede işçiler sendika kurma hakkını elde ettikleri 1947 yılından, toplu sözleşme ve grev haklarını elde ettikleri 1963 yılına kadar, 16 yıl dayanmışlardır,

Memurlara toplu sözleşmesiz ve grevsiz sendika hakkının yasal olarak tanınmasının hazırlıkları yapılmaktadır. DMK'da bugüne kadar işletilmemiş olan bir 226, madde vardır. Burada bir yüksek danışma kurulu ve kurum danışma kurulundan söz edilir. Bu kurullara işlerlik kazandırarak toplu sözleşme düzenleme geçilmesinin önü kesilmeye istenebilir. Yada 1968 öncesi Fransa'da, bazı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi sendikalarla bütçe yasalarının hazırlanması sırasında görüşmeler yapılması yoluna gidilebilir. Bunların hepsi zaman kaybı olmanın ötesinde, köklü çözüm yolları olamaz, Bu durumu şimdiden kamuoyunun gündemine getirmek ve geriletmek, toplu sözleşme ve grev haklarından taviz verilmeyeceğini ilan etmek gerekir.

1965'te çıkarılan 624 sayılı yasanın yarattığı sendika enflasyonu şimdi fiilen oluşma durumundadır. Bu durumun önüne geçilmesi gerekiyor, Ortaya çıkacak sendika enflasyonu, hükümetlere yasal düzenlemeleri geciktirmeleri için zaman kazandıracak, bundan da memur ve sözleşmeli personel zarar görecektir. Bu nedenle memur sendikaları güçlerini birleştirme yoluna gitmeli, konfederasyon oluşturmanın girişiminin başlatılması ve sendika enflasyonunun önlenmesi için çaba gösterilmelidirler.

Memur sendikaları güçlerini birleştirirken ve işçi sendikalarıyla dayanışmalarını güçlendirirken, uluslararası örgütlerle de güçlü bağlar kurmalıdır.

Çağımız artık otomasyon çağıdır, Bu anlamda memur sendikacılığı gelecekte çok daha fazla önem kazanacaktır.

Hepinize saygılar sunuyorum,